

De Kerk Heilige Kruisvinding in Odiliapeel, de enige grote kerk van Jan de Jong die nog geheel als kerk in gebruik is.

foto Archifoto Haarlem

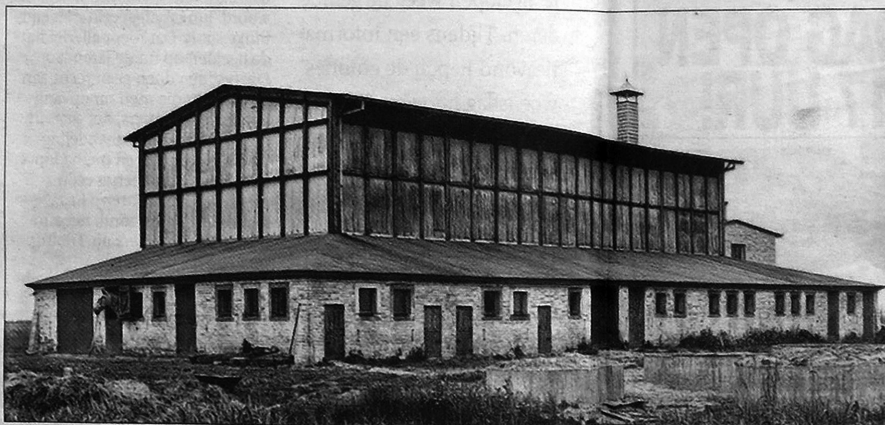
De Bach van de Bossche School

Jan de Jong, architect en pionier van de Bossche School, krijgt een eigen gebouwendigs. Zo'n 240 bouwwerken van de architect uit Schaijk zijn in kaart gebracht.

door Mieske van Eck

Het is tijd voor eerherstel van Jan de Jong, een van de briljantste architecten van de Bossche School. Hoog tijd, want jonge architectuur verkeert nogal eens in gevaar. Veel van De Jongs gebouwen staan nog fier overeind, maar vooral zijn kerken zijn gesloopt, bedreigd, onherstelbaar verminkt of slecht onderhouden. Het raadhuis in Budel (1953-1966), een markant vroeg werk van de Schaijke architect is vorige maand waarschijnlijk net voor de slopershamer weggesleept. De Sint-Andrikerk in Nuenen heeft het niet gered en is in 2007 gesloopt. En dat heeft iets tragisch, omdat de Jong het bouwen van kerken zijn belangrijkste taak vond. De Heilige Kruisvinding in Odiliapeel is de enige grote kerk van zijn hand die nog geheel als kerk in gebruik is.

Begin juni verschijnt de gids 'Gebouwen van Jan de Jong', waarin Hilde de Haan en Ids Haagsma een overzicht geven van het werk van De Jong, die vooral veel woningen, kerken, gemeentehuizen en kantoren in Oost-Brabant bouwde, onder meer in Oss, Ra-

venstein, Grave, Schaijk en Den Bosch (Bisschoppelijk Archief) maar ook in Oisterwijk en Oosterhout en de rest van het land. Slechts enkele gebouwen van De Jong werden landelijk bekend: kerken in Almelo en Rijswijk (ZH) en een klooster in Maarsse.

Man van de praktijk, virtuoos en pionier van het plastische getal.

De Jongs indrukwekkendste bouwwerk, zijn woning en kantoor maar eigenlijk een omvangrijke nederzetting, langs de Rijksweg in Schaijk, heeft opmerkelijk genoeg maar weinig aandacht getrokken. En dat terwijl het de meesterlijke abdij in Vaals van De Jongs leer-

meester dom Hans van der Laan naar de kroon steekt. Een laboratorium noemen De Haan en Haagsma het en een visitekaartje om opdrachtgevers te overtuigen.

De weduwe van De Jong woont er nog steeds en stelt het landgoed af en toe open voor bezichtiging. Het verhaal dat De Haan en Haagsma vertellen over De Jong is bijna sprookjesachtig. De Jong was niet alleen de briljantste leerling van Van der Laan, hij ging zelfs al met diens theorie aan de slag voor zijn leermeester zelf aan zijn eerste ontwerp toe was. De tovenaarsleerling noemen de schrijvers hem liefkozend, een pure ambachtsman, die zich ontwikkelde van timmerman tot architect en stedenbouwkundige.

De Jong begon in 1949 zijn eigen architectenbureau in Schaijk. Het ging hem voor de wind en hij nam drie tekenaars in dienst. Maar toen hij in contact kwam met dom Hans van Der Laan en diens theorie van het plastische getal, begon hij met een schone lei en ontsloeg zijn tekenaars om zelf op onderzoek uit te kunnen gaan en het vak opnieuw te leren. Dat plastische getal is een harmonisch maatsysteem op basis van de gulden snede, maar dan driedimensionaal, zodat het bruikbaar is in de architectuur. Een stelsel dat het moet hebben van ritme en harmonie, net als muziek.

Jan de Jong was zo onder de indruk van dit nieuwe gereedschap dat hij geen oude vormen meer wilde bouwen en er zelfs niet meer in wilde wonen. Hij sloopte zijn romantische villa in Schaijk om op dezelfde plaats zijn meesterstuk te bouwen volgens de regels

Wederopbouwboerderij De Bekker (1947), een van de vroegste werken van Jan de Jong en destijds een heel modern ontwerp. foto Rob Scholte

van de Bossche School. Een tempel, een ommuurd landgoed met bijgebouwen en hoven, waar je weinig merkt van de rijksweg eraan. De architect nam het plastische getal zeer serieus, maar was niet dogmatisch, zoals Van der Laan. De Jong ging volgens De Haan en Haagsma ook met de ideeën van Van der Laan aan de haal en verrijkte ze met zijn eigen ideeën. En zo groeide hij uit tot de J.S. Bach van het plastische getal en de belangrijkste pionier van de Bossche school. Zijn betrekkelijke onbekendheid heeft waarschijnlijk meer te maken met zijn schuwheid voor publiciteit dan met zijn talent. Toen De Haan en Haagsma hem voor het eerst wilden interviewen, zei hij: „Ga om begrip te krijgen van de betekenis van mijn werk, vooral naar mijn gebouwen kijken.“

De Jong verbond zich zo met het stelsel van de Bossche School, dat hij alle tekeningen en documenten van oudere ontwerpen weggooide. De Haan en Haagsma hebben sinds 2009 gewerkt aan het opsporen van al zijn gebouwen en de aantekeningen en ontwerpen die nog bij derden lagen. Het boek is veelzijdig en gedegen van opzet en vult een leemte in de architectuurgeschiedenis van Nederland en vooral Brabant in de twintigste eeuw. Het is te hopen dat de gids ook een bijdrage levert aan het behoud van het culturele erfgoed van deze belangrijke bouwmeester.

Jan de Jong

- Jan de Jong (1917-2001) is de briljantste leerling van dom Hans van der Laan (1904-1991), de grondlegger van de Bossche School en de schepper van de architectuurtheorie het plastische getal.
- Het plastische getal is een maatsysteem dat de gulden snede toepasbaar maakt voor de architectuur. Het gaat uit van vast harmonische verhoudingen.
- Dom Hans van der Laan legde zich vooral toe op de theorie. Hij ontwierp slechts enkele gebouwen, waarvan de abdij Sint-Benedictusberg in Vaals de belangrijkste is.
- Jan de Jong was een man van de praktijk, die opklom van timmerman tot architect en zich ontpopte als een echte pionier van het plastische getal.
- Hilde de Haan en Ids Haagsma brengen in hun gids 'Gebouwen van Jan de Jong' 240 bouwwerken in kaart.
- De gids telt 168 pagina's en ruim 600 illustraties in kleur en omvat een essay, beschrijvingen van zijn topwerken, atlas en een lexicon. Het kost 19,90 euro.
- De Haan en Haagsma werken nog aan een omvangrijke monografie over Jan de Jong, die in het najaar verschijnt, mits de Jan de Jong Stichting hiervoor genoeg fondsen heeft vergaard.

Het raadhuis in Budel, dat waarschijnlijk gered is nadat de gemeente zich heeft laten adviseren door deskundigen. foto Archifoto